

Utjecaj kajkavske jezične tradicije na jezik Vjekoslava Babukića

Klinčić, Ivana

Source / Izvornik: **Radovi Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Požegi, 2015, 59 - 70**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:153646>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for
Croatian Studies](#)

Ivana Klinčić

UDK: 811.163.42'28 Babukić, V.
Izvorni znanstveni članak
Rukopis prihvaćen za tisak: 17.11.2014.

UTJECAJ KAJKAVSKE JEZIČNE TRADICIJE NA JEZIK VJEKOSLAVA BABUKIĆA

Sažetak

U radu se donosi morfološka raščlamba potvrda komparacije u Babukićevim tekstovima iz prvih dvaju godišta *Danice* kako bi se utvrdilo postoje li u njima kajkavski jezični utjecaji. Utvrđuje se da je kajkaviziranje u Babukićevim tekstovima bilo namjerno, no često nije provedeno dovoljno spretno pa postoje potvrde gdje je prepoznatljivo kajkavski nastavak dometnut na osnovu sa štokavskim razvojnim obilježjima. Osim toga, većina potvrđenih jezično korektnih tipično kajkavskih komparativa nisu primjeri iz kajkavskoga književnoga jezika u užem smislu riječi, nego su u odnosu na taj književni jezik to primjeri dijalektizama.

Ključne riječi: Vjekoslav Babukić; Ljudevit Gaj; Danica; kajkavski književni jezik; komparacija.

Uvod

Razvoj hrvatskoga standardnog jezika presudno je obilježen ilirizmom, čije je osnovno obilježje ideja o jezičnom zajedništvu, iz koje je proisteklo prvo općenacionalno jezično planiranje hrvatskoga književnog jezika. Značenje Vjekoslava Babukića za oblikovanje jezične politike prvih godina ilirizma potvrđeno je u mnogobrojnim znanstvenim radovima. Babukićevo je djelovanje bilo prostorno vezano za sjeverozapadnu Hrvatsku, gdje je u uporabi (uz njemački, mađarski i službeni latinski) hrvatski kajkavski književni jezik, tada već na visokom stupnju jezične i pravopisne norme, spontano izgrađene kroz višestoljetnu izdavačku tradiciju. Hrvatski kajkavski književni jezik bio je otvoren dijalektnim utjecajima svih hrvatskih krajeva, a ta je tradicija ovjerena u kajkavskim rječnicima te nedvojbeno potvrđena i u kajkavskim gramatikama. Iako se ilirizam opredijelio za štokavske jezične temelje, i sam je Babukić na više mjesta istaknuo poštivanje postojećih jezičnih tradicija.

Predmet je ovoga istraživanja Babukićeve jezična uporaba u prvim godinama objavljivanja *Danice*, u vrijeme kada se činilo da su za hrvatski jezik otvoreni različiti putevi razvoja jezične norme. Suvremena znanstvena istraživanja utvrdila su da u Babukićevim tekstovima postoje raznoliki kajkavski jezični utjecaji. Nazivi *kajkavizam*

i *kajkavski jezični utjecaj* imaju vrlo široko značenje. Malo je vjerojatno da bi na Babukićevo izražavanje moglo utjecati kajkavsko narječje u cjelini, ili neki kajkavski dijalekt, ili čak pojedini mjesni govor. Ono što je moglo utjecati, jer je moralo biti dio Babukićeve čitalačke kulture, jest kajkavski književni jezik. A kajkavski književni jezik ima svoje zakonitosti, svoju neutralnu i normiranu konkretnost.

Cilj je ovoga rada istražiti kajkavski jezični utjecaj na Babukićev jezik na primjeru jezične pojave kod koje se razlike između štokavskih i kajkavskih dijalekata diferenciraju u više fonoloških i morfonoloških svojstava: komparacije. Na temelju morfonološke raščlambe potvrda komparativa u Babukićevim tekstovima, donose se zaključci o vrsti kajkavskih utjecaja i mogućim izvanjezičnim okolnostima Babukićevih radova u *Danici*.

1. Kajkavski književni jezik u prvoj polovici 19. stoljeća

Kajkavski književni jezik u prvoj polovici 19. stoljeća u širokoj je uporabi u „horvatskom“ dijelu Banske Hrvatske. Bogata izdavačka tradicija stručne literature omogućila je izgrađivanje polifunkcionalnoga naddijalektnoga jezika temeljenoga na kajkavskom narječju, s visokim stupnjem normiranosti i tradicijom otvorenosti drugim hrvatskim narječjima. Središte sazrijevanja kajkavskoga književnoga jezika i njegova najjačeg utjecaja bio je Zagreb, a to je kao važna društveno-politička okolnost pogodovalo ugledu kajkavskoga književnoga jezika na širem području. Njime su se služili i štokavski pisci, a pritom su se trudili udovoljiti barem najuočljivijim njegovim svojstvima.¹ Maksimilijan Vrhovac, rođeni štokavac, svoje je propovijedi pisao na uzornom kajkavskom književnom jeziku, dok je istovremeno svoj dnevnik pisao latinskim, a sa sestrom se u neformalnom razgovoru sporazumijevao njemačkim jezikom. Nije potvrđeno da je pokušao uvoditi svojstva svojega materinskog govora u svoje kajkavske propovijedi.

2. Babukićevi stavovi o jeziku

Početak djelovanja i većina Babukićeva rada povezani su s *Danicom*. Većinu svojih tekstova Babukić je objavio u *Danici*, a prvi je među njima pjesma *Granici i Danici*, objavljena u 1. broju 1835. godine.² Riječ je o epskoj pjesmi od 24 strofe

¹ Takav je npr. tekst *Mertvachko Prodichtvo* Franje Ksavera Lucića, u kojem nalazimo mnoga upečatljiva svojstva kajkavskoga narječja jer je autor nastojao korektno pisati kajkavskim književnim jezikom, no refleks poluglasa *a*, refleks jata *i*, futur prvi i dr. pokazuju da Lucić nije bio kajkavac.

² Prvo godište *Danice* (1835.) u cjelini pokazuje više mijena u deklariranoj (iskazanoj) jezičnoj i grafijskoj politici te u praktičnoj jezičnoj realizaciji objavljenih tekstova. Gaj je zasigurno imao nešto širi tržišni interes za svoje novine, što je vidljivo u obraćanju potencijalnim kupcima svojih novina na početku

s desetercima u katrenima s parnom rimom. Napisana je štokavskim književnim jezikom svojstvenim slavonskom dijelu Banske Hrvatske i slavonskom grafijom kako je opisana u pravopisu *Uputjenje k' slavonskomu pravopisanju* iz 1779. godine.³ Iste je godine u 31. i 32. broju objavljen i poduži prozni tekst upućen Ignjatu Alojziju Brliću, kao reakcija na kratko (privatno) pismo u kojem je Brlić Babukiću izložio svoj stav o Gajevu prijedlogu pravopisa (Babukić 1835b).

Prvih deset brojeva *Danice* (od 10. siječnja do 7. ožujka) karakterizira urednička strategija poštivanja svih hrvatskih latiničkih grafijskih sustava koji su bili u uporabi na području „trojednoga Kraljevstva Dalmacije, Hrvatske i Slavonije“.⁴ Ljudevit Gaj to je i deklarativno izložio u kratkom (nenaslovljenom i nepotpisanom) odlomku u prvom broju,⁵ napisanom na kajkavskom književnom jeziku i kajkavskom grafijom, koja možda nije u potpunosti „istesana“, ali može se reći da pokazuje zadovoljavajuću pismenost prema uputama kajkavskoga pravopisa *Naputchenje za horvatzki prav chteti y piszati* (1808.). Prvi je broj bio donekle ogledalo toga plana

Oglasza iz 1834.: „Szvetloj y Prepostuvanoj Gozpodi vszakoga Ztalisha y Reda szlavnoga Naroda Szlavenzkoga vu jusneh ztrankah, kakoti: Horvatom, Slavonczem, Dalmatinom, Dubrovnicanom, Szerblyem, Krajnczem, Stajerczem, Korushczem, Iztrianom, Boshnyakom, ter oztalem Szlovenczem, vszem zadnych Roda nashoga y Jezika Lyubitelyem y Zavetkom lepo pozdravlenye!“ (*Oglasz* 1834). No, jasno je i to da je planirao prvenstveno one teme koje su bitne za uže hrvatsko političko-pravno područje, konkretnije Bansku Hrvatsku: „Nijednim ztanovito nachinom k-plemitomu ovomu czilyu hitrejshe pribiljavati sze ne bi mogli, kak z-pomochjum Narodneh Novin (...) ar na kuliko vu politichkom delu novi szveta dogodyaji, na tuliko vu iztoj Daniczi razlichna Horvatzko-Szlovenzkomu Domorodczu vugodna y potrebna dugovanya vu jeden venez zpletena nahajala sze budu tak, da z-Narodnemi Novinami nashemi poleg moguchnozti tusno pomenykanye domorodneh knjig kuliko tuliko nadomeztiti ufamo sze“ (*Oglasz* 1834).

³ Babukić je tu u svemu dosljedan slavonskoj grafiji osim u zapisu fonema /ǰ/ u turcizmu *handxar*. Slavonska je grafija za taj fonem imala rješenje u vidu dvoslova *cx*, no u Mandićevu pravopisu to nije vidljivo (*Uputjenje* 1779). Objašnjenje Babukićeva dvoslova, kako ga je protumačila već i ranije (Tafra 1993), daje Branka Tafra: „Ostaje pitanje zašto Babukić u svojoj pjesmi *Granici i Danici* nije zadržao slavonski grafem i zašto je uveo *dx* (*handxar*). Ako se krene od činjenice da je gajica već bila dogovorena mnogo prije i da je Babukić znao da će grafem biti *dž*, on ga je samo „poslavončio“, mjesto ž stavio je *x* koji je odavno bio grafem za /ž/“ (Tafra 2013: 142).

⁴ To da će *Novine horvatzke* i podlistak *Danicza Horvatzka, Slavonzka y Dalmazinzka* biti namijenjeni tržištu Trojednoga Kraljevstva Gaj je jasno istaknuo u najavi pokretanja svoga lista datiranoj 20. listopada 1834. (*Oglasz* 1834).

⁵ „Iztinzko terszenye nashe za vekshu ztran gozpode chtavcev poleg moguchnozti razumlyivo piszati, nedopuscha nam gledch na pravopisz kakove premembe y nove oblichaje vpelyivati; kajti vendar vu dragoj domovini nashoj, kak vszem znano je, zvun nashoga dersavzkoga iliti provinczialzkoga narechja takajshe ilirichko, kakoti vu Krajni, Slavonii, Dalmaczii y vu vszeh dolnyeh ztrankah nahaja sze; y kajti *Novine Horvatzke* vu ove takaj ztranke prehadyale budu; zato mi vszakotero bolshe, y za nashu *Daniczu* prikladneshe piszmeno delo vu ilirichkom jeziku nam poszlano, rajshi z laztovitom szvojem pravopiszom, kak vre odzgor vchinili jeszmo, vandati hochemo; nego da szamovoljno prez privolyenya izteh piszczev nyihovoga pravopisza nachin z nashem zamenimo. Za zlehkoti anda chtavczem Horvatom ilirichkoga narechja chtenye zpodobnozt nekojeh ilirichkeh zkupglasznikov z horvatzkemi priztavili jeszmo szledechom redom: *horvatzki*: cz ch dy gy ly ny s sz ty y y *ilirichki*: c cs dj gj lj nj x s tj ch i“ (Danica 1835, 1: 2).

pa je šest objavljenih priloga težilo udovoljavanju zadanih kriterija, iako se tu pokazuje dominacija kajkavskoga književnog jezika, uvjetovana jezičnim stanjem toga trenutka u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. To se jasno vidi u pregledu priloga: Dragutin Rakovec: *Danicza* (pjesma, kajkavski književni jezik, kajkavska grafija); Vekoslav Babukich: *Granici i Danici* (epska pjesma, štokavski književni jezik, slavonska grafija); Anonimus: osvrt na grafiju u *Danici* (kajkavski književni jezik, kajkavska grafija), J. Mr.: *List iz Banata* (kajkavski književni jezik, kajkavska grafija); Pavle Vitezovich: *Kitica 1.* (hibridni jezik, kajkavska grafija); Anonimus: *Voz Naroda* (kajkavski književni jezik, kajkavska grafija). Od 28. broja u *Danici* se primjenjuje nova grafija, no kajkavski su jezični utjecaji još uvijek prisutni u većini tekstova.

Drugo godište *Danice* (1836.) započelo je potpuno novom uređivačkom politikom. Prvi broj objavljen je pun „ilirskoga“ poleta i počinje dvjema zanesenim ilirskim budnicama. Pojavljuju se novi suradnici, a autori se uz osobno ime dodatno određuju kao Iliri iz raznih „ilirskih pokrajina“. Babukićevoj gramatici u cijelosti je posvećeno šest brojeva *Danice*.

Babukić je svoje stavove o jeziku i grafiji iznio u više objavljenih tekstova, od kojih se ovdje razmatra odgovor Brliću u 31. i 32. broju *Danice* 1835. godine, gramatički opis *Osnova slovnice slavjanske* objavljen u *Danici* 1836. godine te odgovor Vuku Stefanoviću Karadžiću u *Kolu* 1847. godine. Zajednička nit svih tih tekstova jest potreba za jedinstvom, no bolje bi bilo reći pripadnosti nečemu zajedničkom. Babukićevo razumijevanje te pripadnosti mijenjalo se. U odgovoru Brliću nazivu *Ilir* pridružuje Gorotanac, Kranjac, Štajerac, Istrijanac, Horvat, Dalmatin, Slavonac, Bošnjak, Serb, Dubrovčanin, Černogorac, Hercegovac, Bugarin, Banatjanin, Bačvanin, a u širem smislu ističe važnost pripadnosti slavenskih naroda europskom civilizacijskom putu te o latinici kaže: „mogu se daklem sa svom pravicom, kakogod su se pervo gerčka [slova] latinska zvala; sada europejska nazvati; jerbo se većja strana europejskih narodov, med koje i Slavjani spadaju, š njimi služi“ (Babukić 1835b: 127). Deset godina poslije, u odgovoru Karadžiću, Babukićevi stavovi o pripadnosti nešto su uži, a i njegov je društveni ugled u tom trenutku takav da svoje stavove može izricati rezolutnije.⁶

⁶ Znakovito je, naprimjer, u kojem se kontekstu u Karadžićevu pismu pojavljuje „mi“ i „Vi“, a u kojem Babukićevim komentarima. Karadžiću je „mi“ ono što je bilo Babukiću desetak godina ranije, a „Vi“ koristi samo kada se izravno obraća Babukiću. Babukić je na nekoliko mjesta prilično energično iskoristio priliku kako bi Karadžiću pokazao da jezik i pravopis kojim se bavi nije dijelom Karadžićeva „mi“. Na Karadžićevo „najznatniji ljudi Vaši“ (iako očigledno aludira na Babukićeve suradnike) Babukić parafrazira „da saznademo poimenice te najznatnije ljude naše“ (Babukić i dr. 1847: 72). Samo se na jednom mjestu Babukić približava Karadžićevu „mi“, no i tada se ograđuje: „Kako sada mi (Jugoslavjani) stojimo, razděljeni na iztočni i zapadni věrozakon i obrede (...)“ (Babukić i dr. 1847: 71).

2.2. Kajkavizmi kod Babukića

Suvremenici su mahom imali samo riječi hvale za Babukića, od Šafařikova osvrt na gramatiku (Šafařik 1837)⁷ do Smičiklasova pregleda Babukićeva života (Smičiklas 1876). Babukićevi su tekstovi nakon pjesme *Granici i Danici* bili isprepleteni mnogim hrvatskim dijalektnim elementima. Zato ne čudi da su se značenje i vrijednost Babukićeva jezikoslovnog rada umanjivali kako se učvršćivala novoštokavska norma te kako se sve više približavala Karadžićevim stavovima. Babukić je naglašavao da hrvatski književni jezik neće slijediti jedan određeni mjesni govor nego bogatu književnu tradiciju. Budući da su vukovci željeli osporiti tu koncepciju, ne čudi Budmanijev dosta neugodan ton o Babukićevu djelovanju više od deset godina nakon Babukićeve smrti. Pero Budmani prigovorio je Babukićevu (ne)razumijevanju pojedinih gramatičkih oblika kod Vuka Stefanovića Karadžića (1787. – 1864.) smatrajući to manjkom „učenosti i kritike“ (Budmani 1885: 169).⁸ Budmani je uočio osobine kajkavskoga „dijalekta“ u Babukićevoj gramatici iz *Danice* te je naveo: I na kraju sloga; G pl. m. s „mlađim“ nastavkom *-ah* i „starijim kratkim“ misleći zacijelo na *-ø*; I sg. f. *ženom, ženu, zapovēdjom, zapovēdjum, zapovēdju*; D pl. f. *zapovēdjam*; L pl. f. *zapovēdjah*, I pl. f. *zapovēdjami*; „starinska deklinacija plurala“ brojeva *tri* i *četiri*; I sg. *menom, tebom, seбом*; komparativi *milejši, dražejši, gorši, manjši, starejši*, dok komparative *milii, dražji, gorji, manji* i *starii* tumači kao štokavske ili čakavske (Budmani 1885: 169). Drugu Babukićevu gramatiku⁹ Budmani smatra najboljom, ističući da se ni u njoj nije odrekao kajkavizama, ali „kad ih pomiñe, kaže izrijekom da su kajkavski ili slovenski“ (Budmani 1885: 169–170). Budmani, dakle, nije zamjerio unošenju kajkavizama nego je prigovorio metodološkom pristupu.

Dosad je u mnogim radovima već istaknuto da postoje i pojedinačni i sustavni kajkavski elementi u Babukićevim tekstovima. Osobito su vrijedni i iscrpni radovi o utjecaju kajkavske gramatičke tradicije na Babukićevo gramatičko nazivlje (Tafra 2013).

⁷ Šafařik je taj osvrt objavio u češkoj periodici *Časopis českého museum*, a sam Babukić preveo ga je na hrvatski i objavljen je u *Danici* (Šafařik 1837).

⁸ Pero Budmani bezrezervno je odavao počast Vuku Stefanoviću Karadiću u svakoj prilici, pa svako toliko čitamo vrijednosne procjene kao npr. „Vuk nam je i u tome naboļi izgled ostavio“ (Budmani 1885: 167); „koja je od Vuka izvedena do najveće savršenosti“ (Budmani 1885: 170); „[Vuk] koji je bez najmañe sumñe imao najbolje uho za poznavañe takovijeh najtañijeh razlikosti“ (Budmani 1885: 175). Zato je razumljivo da je Budmani veoma ofenzivno pokušao diskreditirati Babukića (koji je kategorički osporavao načelnu primjenjivost Karadićevih jezičnih zamisli na hrvatski jezik) čak i deset godina nakon Babukićeve smrti. Budmani ne problematizira Babukićeve stavove, nego osporava njegovu stručnost, što je moralo imati utjecaja na percepciju Babukićeva rada.

⁹ *Grundzüge der illirischen Sprachlehre von Professor Vēkoslav Babukić*. Beč, 1846. – 1849. (detaljnije bibliografske podatke o tom izdanju vidi u Tafra 2013: 173–174).

3. Komparacija kod Babukića

Tvorba komparativa dio je morfologije u kojem postoje pojedine upečatljive razlike između štokavskih i kajkavskih dijalekata. Svih pet objavljenih gramatičkih opisa hrvatskoga kajkavskog književnog jezika sadržavaju poglavlja posvećena komparaciji. Isusovačke kajkavske gramatike¹⁰ donose gotovo jednake gramatičke činjenice prikazane istom gramatičkom metodologijom, koja se iz izdanja u izdanje nadograđivala i razvijala, pa je kod Kristijanovića prerasla u vrlo doraden gramatički proizvod. Gramatiku Đurkovečkog odlikuje odsutnost dubleta i odabir oblika koji isključuje one jezične osobine koje kajkavski književni jezik upravo i čine književnim jezikom: hibridnost, a to se odrazilo i na opis komparativa. Kajkavske gramatike razlikuju pravilnu od nepravilne komparacije na način da pravilnu komparaciju jednostavno objašnjavaju pravilom, a komparative koji se tvore drukčije ne objašnjavaju nego uz pridjev navode moguće komparative.

Komparativ se u hrvatskom jeziku tvori s pomoću tvorbenih morfema¹¹ *-ij/-ej-* i *-eš-* tzv. pravilnom tvorbom te tvorbenim morfemima *-j-* i *-š-* tzv. nepravilnom tvorbom. Tvorbeni morfemi *-eš-* i *-š-* prepoznaju se kao specifično kajkavski. Činjenica da su sva četiri tvorbeni morfema u hrvatskom kajkavskom književnom jeziku ravnopravna potvrđena je u kajkavskim gramatikama isusovačkoga kruga (Klinčić 2011). Kod Babukića nalazimo potvrde i za pravilnu i za nepravilnu komparaciju, pa smo Babukićeve potvrde iz prvih dvaju godišta *Danice* usporedili s opisom komparacije u gramatikama hrvatskoga kajkavskog književnog jezika.

3.1. Pravilna komparacija

Prema Szentmartonyju, Kornigu, Matijeвиću (1810.) i Kristijanoviću, regularna je tvorba komparativa u kajkavskom književnom jeziku gramatičkim morfemima *-ej-* i *-eš-*, odnosno nastavcima *-eji* i *-eši*, a kod Đurkovečkog samo nastavkom *-eši* (Klinčić 2011: 427).¹² Svaka od tih dviju tvorba posljedica je zasebnoga jezičnog razvoja. Niti jedan od gramatičara nije neku od navedenih tvorba preporučio kao bolju. To upućuje na utjecaj najmanje dvaju jezičnih sustava na razvoj hrvatskoga kajkavskog književnog jezika. Odraze tih razvojnih pravaca nalazimo i kod Babukićevih potvrda pravilne komparacije, no kod njega nalazimo i nešto drukčije nastavke: *-iji* i *-ejši*.

¹⁰ Szentmartony 1783.; Matijeвиć 1810.; Kornig 1795.; Kristijanović 1837.

¹¹ U radu se primjenjuje metodologija morfološke raščlambe komparacije kako je opisana u gramatici Josipa Silića i Ive Pranjkovića *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* (Silić i Pranjković 2005: 138–140).

¹² Valja istaknuti da je Matijeвиć u svojoj njemačkoj gramatici dao samo potvrde komparativa na *-eši* i *-ši* (Matijeвиć 1771). U gramatici iz 1810. nalazimo sve opisane mogućnosti komparacije, no Matijevićevo autorstvo te gramatike dvojbeno je.

3.1.1. Babukićeva pravilna komparacija tvorbenim morfemom *-ij-*

U pravilnoj komparaciji tvorbenim morfemom *-ij-/-ej-* razlika između očekivanoga štokavskoga tvorbenog morfema i očekivanoga kajkavskog tvorbenog morfema jest u razvoju dugoga *e*, koji je u kajkavskim govorima dao *e*, a u štokavskim *i*. Prema tome, očekivani je kajkavski tvorbeni morfem za pravilnu komparaciju *-ej-*, a očekivani štokavski tvorbeni morfem za pravilnu komparaciju *-ij-*. Kod Babukića nalazimo sljedeće potvrde takvih komparativa: N sg. m. *najrazumniji, milii, starii*, N pl. m. *najučeni, razumniji, srećniji*, G pl. m. *najglasoviti, h*, N sg. n. *hasnovitije, najpametnije*; N pl. n. *naravnja, prostia*; N sg. f. *možnija, prikladnija*, L sg. f. *razumnijoj*, prilog *umětnije*. Stoga možemo utvrditi da je tu riječ o tipično štokavskoj tvorbi komparativa.

3.1.2. Babukićeva pravilna komparacija tvorbenim morfemom *-ejš-*

S druge strane, Babukić dopušta i pravilnu tvorbu komparativa tvorbenim morfemom *-ejš-* u potvrdama: N sg. m. *milejši, dražejši, starejši*, I pl. m. *glasovitejšimi, glavnejšimi, učenejšimi*. Treba istaknuti da je Babukić izostavio takvo kompariranje u sljedećim izdanjima. Navedene potvrde primjeri su kajkavskoga narječja, no ne pripadaju kajkavskom književnom jeziku u najužem smislu riječi. S obzirom na normu kajkavskoga književnoga jezika „izbrušenu“ kroz jezikoslovna djela i preopsežnu književnu i spisateljsku djelatnost u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, takva je tvorba komparativa dijalektizam. U kajkavskom književnom jeziku neutralni oblici bili bi *mileši, dražeši, stareši* itd. Razlika je u prisutnosti *j* u tvorbenom morfemu, koje je pokazatelj starijega razvojnog stanja (Matasović 2008: 222). Prema tomu, Babukiću je u toj komparaciji kao uzor poslužio kajkavski govor koji pokazuje starije jezične osobine od onih kakve se vide u komparaciji kod gramatičara kajkavskoga književnog jezika.

3.2. Nepravilna komparacija

U nepravilnoj komparaciji sudjeluju tvorbeni morfemi *-j-* i *-š-*, tj. nastavci *-ji* i *-ši*. Nepravilna komparacija sama je po sebi raznoliko područje te obuhvaća nekoliko vrsta tvorbe, a njihovoj se raščlambi može pristupiti na dva načina: s obzirom na način određivanja osnove i s obzirom na svezu osnove i tvorbenoga morfema. Određivanje osnove komparativa zajedničko je za sve dijalekte hrvatskoga jezika, pa prema tome nije razlikovno, ali sveza osnove i tvorbenoga morfema može biti informativna. Bitno je istaknuti kako je u kajkavskom književnom jeziku moguća pravilna komparacija i za mnoge „nepravilne“ pridjeve.

3.2.1. Babukićeva komparacija tvorbenim morfemom -j-

Babukićeve potvrde mogu se podijeliti u dvije skupine:

- a) Potvrde s provedenom prvom jotacijom: N sg. m. *najveći, dalji, gorji, manji*, I sg. m. *boljim*; G sg. n. *lagljega*; N pl. n. *laglja*; N sg. f. *bolja*; L sg. f. *boljoj*; prilozi: *bolje, laglje, pervlje*; ostale riječi: N sg. m. *višebrojnik*; A sg. f. *višerečenu; ništarmanje, ništanemanje*.
- b) Potvrde s dvostrukom komparacijom: N sg. m. *dražji, tišji, gorčji, užji, višji, većji, dužji*, L sg. m. *višjem*; I sg. m. *većjim*; G pl. m. *najvećjih*; A sg. n. *višje*; N sg. f. *većja*; A sg. f. *većju*; prilog *višje, težje*.

U skupini b) vidimo dosta pridjeva kod kojih se, nakon provedene prve jotacije uzrokovane komparacijom pojavljuje novi komparativni tvorbeni morfem *-j-* te tako dolazi do svojevrstne „dvostruke“ komparacije. U kajkavskim se gramatikama sporadično pojavljuju komparativi *dražji, dužji* i *višji* i to svakako jest kajkavski utjecaj, a takvi su komparativi u 19. stoljeću počeli sve više prodirati u kajkavski književni jezik kao dijalektizam. Dvostruka komparacija potvrđena je u opisima slavonskoga dijalekta: „U komparativu pridjeva na *či, ži, ši, ri* dolaze primjeri kao *jáčji, težji, višji, gòrji*“ (Lisac 2003: 36).

Kod komparativa *višji* (od *visok*) riječ je o tvorbi komparativa na staroj osnovi od pridjeva na *-ok*. U kajkavskom književnom jeziku od toga pridjeva normativno su neutralne tvorbe komparativa *višeši* i *višeji*, no čini se da se dijalektizam *višji* već izrana u 19. stoljeću počeo udomaćivati u kajkavskom književnom jeziku, što potvrđuju potvrde u Matijevićevoj i Kristijanovićevoj gramatici.

Oblik komparativa *većji/većji* ne spominje ni jedan kajkavski gramatičar jer je u kajkavskom književnom jeziku normativno neutralno samo *veksi*, i nema dubletnih oblika. Taj je primjer posebno zanimljiv i zato što je tu riječ o supletivnoj osnovi komparativa, što znači da govornik ne može samostalno izvesti taj komparativ nego ga mora naučiti, a Babukić nije nijednom upotrijebio komparativ *veksi*, osim kao dio priloga *veksiinom*.

3.2.2. Babukićeva komparacija tvorbenim morfemom -š-

Takve su potvrde: N sg. m. *najlěpsi, gorši, manjši*, G sg. n. *lěpšega, lagšega*, N sg. f. *lěpša*; prilog *veksiinom*.

Iako je u navedenim potvrdama vidljiva intencija da oblici *gorši, manjši* i *lagšega* budu tvoreni po uzoru na kajkavsku jezičnu tradiciju, to je uspješno provedeno samo u komparativu *gorši*, jer je u *manjši* i *lagšega* Babukić zanemario da je očekivani oblik kajkavske osnove *menj-* i *leg-*, zbog refleksa poluglasa, koji je u štokavskim govorima *a*, a u kajkavskim *e*.

4. Zaključak

Dug je jezični put od Babukićeve pjesme *Granici i Danici* preko tekstova u *Danici* do poznatog ljubaznog ali rezolutnog odgovora Karadžiću u *Kolu* 1847. godine. Kajkavski jezični utjecaj u Babukića povezan je s njegovim djelovanjem u *Danici*, gdje je u početku očito postojala spremnost da se zajednički književni jezik izgrađuje na potpuno hibridnim temeljima. To se ogleđa u Babukićevim deklariranim stavovima i njegovoj jezičnoj uporabi, pa tako i u opisu komparativa u *Osnovi slovnice*. No, Babukić nije bio detaljno upoznan s uzusom kajkavskoga književnog jezika pa iz toga proizlaze mnoge, uvjetno rečeno, pogreške i propusti u oprimjerivanju takve jezične tradicije. Inače bi Babukić znao npr. da u kajkavskom književnom jeziku postoji i pravilna komparacija pridjeva na *-ok*, *-ek*, *-el* i pojedinih jednosložnih pridjeva (npr. *debel*, *deblji*, *debsi*, *debleji*, *debleši*).

Kajkavsku jezičnu normu karakterizira visok stupanj elastičnosti, no daleko od toga da se nije znalo što je unutar norme, tj. jezično neutralno. Iako se komparativ *višji* uspio uvući u kajkavske gramatike, đak koji bi pisao *glasovitejšimi*, *glavnejšimi*, *učenejšimi* ili *večji* sigurno za to ne bi dobio pohvalu svojih isusovačkih učitelja.

Iz raščlambe Babukićevih komparativa jasno je da Babukić nije ovladao kajkavskim književnim jezikom, no smatramo dvojbenim i to da je sam unosio kajkavske oblike u svoje tekstove. Mišljenja smo da je *Odgovor* Brliću većim dijelom „kajkavizirao“ netko drugi, netko tko je izvorni kajkavski govornik, ali bez sustavna obrazovanja kakvo je primjerice rođena štokavca Maksimilijana Vrhovca učinilo vrsnim govornikom kajkavskoga književnog jezika. Da bismo imali bolju sliku o uzrocima kajkavskih dijalektizama u Babukićevoj gramatici, trebalo bi istražiti njihove izvore. S obzirom na to da se Ljudevit Gaj potpisivao kao redaktor *Danice*, razložno je pretpostaviti da je njegov utjecaj bio presudan, no taj bi dojam trebalo potvrditi raščlambom Gajevih jezičnih i jezikoslovnih kompetencija. No, to bi objasnilo samo one potvrde koje su korektni kajkavski oblici.

U radu se utvrđuje da je kajkaviziranje u Babukićevim tekstovima bilo namjerno, a to dolazi do izražaja upravo kod onih potvrda gdje površno dodane kajkavske značajke u konačnici ne dovode do oblikovanja korektno kajkavske riječi, kao što je to kod nepravilne komparacije nastavkom *-ši* i kod komparativa *večji/večji*. To nas dovodi do pretpostavke kako je Babukić i sam unosio kajkavske elemente, vjerojatno znajući da će i redakтура ići u tom smjeru.

Literatura

- Babukić, Vjekoslav 1835a. Granici i Danici. *Danicza Horvatzka, Slavonzka y Dalmatinzka*, 1, 1–2.
- Babukić, Vjekoslav 1835b. Odgovor. *Danicza Horvatzka, Slavonzka y Dalmatinzka*, 31, 122–124; 32, 125–128.
- Babukić, Vjekoslav 1836a. Osnova slovnice slavjanske narječja ilirskoga uredjena Vjekoslavom Babukićem. *Danicza ilirska*, 10, 37–40; 11, 41–44; 12, 45–48; 13, 49–52; 14, 53–56; 15, 57–60.
- Babukić, Vjekoslav 1836b. *Osnova slovnice slavjanske narječja ilirskoga uredjena Vjekoslavom Babukićem*. U Zagrebu kod Milana Hiršfelda.
- Babukić, Vjekoslav 1836c. Nětila. *Danicza ilirska*, 35, 140.
- Babukić, Vjekoslav 1836d. Nětila. *Danicza ilirska*, 38, 152.
- Babukić, Vjekoslav; Vuk Stefanović Karadžić, Stanko Vraz 1847. Prijateljski dopisi o pravopisu ćirilskimi i latinskimi pismeni medju Vukom Stefanov. Karadžićem i Vjekoslavom Babukićem. *Kolo*, 4, 69–85.
- Budmani, Pero 1885. Pogled na istoriju naše gramatike i leksikografije od 1835 godine. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, 80, 165–185.
- Danica* 1835. i 1836. = *Danicza Horvatzka, Slavonzka y Dalmatinzka*, 1835., br. 1–50, str. 1–201; *Danica ilirska*, 1836., br. 1–52, str. 1–208. (Pretisak: Zagreb: Liber, 1970.)
- Đurkovečki, Josip 1826. = *Jezichnica horvatzko-slavinzka za hasen slavincev, i potrebochu oztaleh ztranzkoga jezika narodov*. [Pešta.]
- Klinčić, Ivana 2011. Opis tvorbe komparativa u gramatikama hrvatskoga kajkavskog književnog jezika. *Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 37/2, 423–442.
- Kornig, Franz 1795. *Kroatische Sprachlehre oder Anweisung für Deutsche, die kroatische Sprache in kurzer Zeit gründlich zu erlernen, nebst beygefügtten Gesprächen und verschiedenen Übungen*. [Zagreb.]
- Kristijanović, Ignaz 1837. *Grammatik der kroatischen Mundart*. [Zagreb.]
- Lisac, Josip 2003. *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Matasović, Ranko 2008. *Poredbeno povijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Matijević, Josip 1771. *Pomum granatum worinnen durch dem Löbl. Warasdiner Generalat übliche Kroatische Redens Art der wahre Kern der Deutschen Sprache expliciret wird*. [Zagreb.]
- Matijević, Josip 1810. *Horvaczka grammatika oder kroatische Sprachlehre zum Gebrauche aller jener, besonders der deutschen Kroatiens Einwohner, welche Lust haben, die kroatische Sprache gründlich zu erlernen, von einem Menschenfreunde versast, und herausgegeben*. [Zagreb.]

- Naputchenye* 1808. = *Naputchenye za horvatzki prav chteti y piszati. Zkup z-peldami liztov, y drugeh pizsmeneh nachinov. Za potrebu vanye ladanyzkih skol' vu horvatzkom kralyevztvu. Vu Budimu. Pritizkano z-troskom Szlovotizke Kralyevzke Mudroskupchine Vugerzke.* 1808.
- Oglasz* 1834. = *Oglasz. Szvetloj y Prepostuvanoj Gozpodi vszakoga Ztalisha y Reda szlavnoga Naroda Szlavenzkoga vu jusneh ztrankah, kakoti: Horvatom, Slavonczem, Dalmatinom, Dubrovnichanom, Szerblyem, Krajnczem, Stajerczem, Korushczem, Iztrianom, Boshnyakom, ter oztalem Szlovenzczem, vszem zadnyich Roda nashega y Jezika Lyubitelyem y Zavetkom lepo pozdravlenye! Vu Zagrebu 20. Liztopada 1834.*
- Silić, Josip; Ivo Pranjković 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta.* Zagreb: Školska knjiga.
- Smičiklas, Tade 1876. *Život i djela Vjekoslava Babukića.* Zagreb: Tiskara "Narodnih novina".
- Szentmartony, Ignaz 1783. *Einleitung zur kroatischen Sprachlehre für Teutsche.*
- Šafařík, Pavel Jozef 1837. *Osnova Slovnice slavjanske narěčja Ilirskoga, uredjena Věkoslavom Babukićem. U Zagrebu, kod Milana Hiršfelda. Časopis českého museum, 1, 125–127. [Prijevod Vjekoslava Babukića: Sud dra. P. J. Šafarika o Osnovi Slovnice Slavjanske, narěčja Ilirskoga, uredjenoj Věkoslavom Babukićem. Danica, 1837., 23, 89–90.]*
- Tafra, Branka 1993. *Gramatika u Hrvata i Vjekoslav Babukić.* Zagreb: Matica hrvatska.
- Tafra, Branka 2013. *Dvjestota obljetnica rođenja Vjekoslava Babukića (1812–2012).* Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Uputjenje 1779.* = *Uputjenje k' slavonskomu pravopisanju za potrebu narodnieh ucšionich u Kraljestvu Slavonie. Ofen, gebrucht mit königl. Universitätschriften.* 1779.
- Vončina, Josip 1993. *Preporodni jezični temelji.* Zagreb: Matica hrvatska.

The Influence of the Kajkavian Linguistic Tradition on the Language of Vjekoslav Babukić

Summary

The crucial influence of the Illyrian movement on the linguistic shift towards the Štokavian dialect in northwestern Croatia is a generally accepted fact in Croatian linguistics. In the nineteenth century, Croatian linguistic history encountered the Illyrian movement during the first national Croatian language planning process, and the significance of Vjekoslav Babukić to the shaping of the linguistic policy of the first years of the Illyrian movement has been affirmed in numerous works of scientific research. Babukić's work was spatially tied to northwestern Croatia, where the Croatian Kajkavian literary language was in use (along with German, Hungarian, and the official Latin), featuring high linguistic and orthographic norms spontaneously generated through centuries of literary tradition. The Croatian Kajkavian literary language was open to the dialectal influence from all parts of Croatia, a tradition visible in Kajkavian dictionaries and unquestionably confirmed in Kajkavian grammars. Although the Illyrian movement chose to build upon Štokavian linguistic foundations, Babukić himself on many occasions pointed out the need to respect existing linguistic traditions. This paper will isolate linguistic indicators characteristic of the Croatian Kajkavian literary language on the basis of a phonological, morphonological and syntactic analysis of Babukić's texts in order to confirm the level to which the Kajkavian literary tradition influenced his language and style and to what level this linguistic tradition is reflected in the early explicit Illyrian linguistic norms presided over by Babukić.

Keywords: Vjekoslav Babukić; Kajkavian literary language; Štokavian literary language; Danica; Croatian National Revival; 19th century.

Dr. sc. Ivana Klinčić
Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Republike Austrije 16, 10000 Zagreb
iklincic@ihjj.hr